

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemana: DUMINEC'A.

PRETIULU ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungari'a :

Pe unu anu 5 fl.—cr., pe 1/2 anu 2 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

Pe unu anu 14 fr., pe jumetate anu 7 franci.

PRETIULU INSERTIUNILORU :

Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu

cam 150 cuvinte 3 fl.; pana la 200 cuvinte 4 fl.;

si mai sus 5 fl v. a.

Correspondentiele se se adreseze Redactiunei

„BISERIC'A si SCÓL'A.“

Er banii de prenumeratiune la

TIPOGRAFIA DIECESANA in ARAD.

Ingrijirea preotului pentru desvoltarea economica a poporului.

Venerabilulu sinodu eparchialu aradanu la propunerea consistoriului a luat in anulu 1889 conclusulu, cá tóte comunele nóstre bisericesci se staruiesca, cá pre incetulu, si fara cá cinev'a se fia jignit in interesele sale, se incaseze banii, cari sunt imprumutati pre la credintiosi, — se-i depuna in câte o cassa de pastrare sigura, — si apoi la ocazioni binevenite se-ii investésca in paméntu. In urm'a acestui conclus au si cumperat unele comune bisericesci paménturi in cei doi ani din urma, bá in câte v'a comune bisericesci, bisericile nóstre au devenit cele dantai proprietarie de pamentu in comuna.

Scopulu, pentru care a luat venerabilulu nostru sinodu eparchialu conclusulu amintitu mai sus, si pentru carele s'au silit, si se silesca din rësputeri unele comune bisericesci a-lu executá, este : cá se asigureze, si se inmultiesca averea bisericeii, cá astfelu inmultita se póta servi la asigurarea si ameliorarea dotatiunii preotilor si invetiatorilor; ér poporul credintiosu se fia scutitu de prestatiunile, pre cari trebuie se-le supórté astadi pentru sustienerea organismului parochiei. Langa acestu scopu apoi se mai adaoge si unu altulu, si anume : avénd biseric'a din comuna avere póte face credintiosilor multu bine in casuri de lipsa, si póte deveni o adeverata institutiune de binefacere. Pentru adeverirea acestei assertiuni amintim aici, ca inainte cu doi ani s'a vëndut intr'o comuna bisericésca averea unor orfani in licitatiune publica, si o-a cumperat comun'a bisericésca cu scopulu, cá devenind acesti orfani in etate se-o póta rescumperá; si astfelu acea comuna pre de o parte nu a lasat, cá pamentulu stremósescu se se instreineze pentru veci, ér pre de alt'a a dat acelor orfani posibilitatea, cá se-si redobéndsca averea parintésca. Apoi consistoriulu nostru eparchialu a facut multe astfelu de binefaceri cu multi credintiosi din diferite párti ale eparchiei. A cumperat adeca

eparchi'a nóstra in unele comune averi ajunse la licitatiune publica, a lasat pre respectivii poporeni in posesiunea si folosintia acelor averi cu conditiunea, cá se solvésca interesele cadente dupa pretiulu de cumperare, si când vor poté, se-le rescumperé ei, seau erediilor lor, si se póta deveni de nou proprietari. Intre altele amintim cá unu casu de asemenea natura, ca in comun'a Comiat mai multi credintiosi de ai nostri ajunsesera sub esecutiune, si licitatiune publica, — asia incát daca nu intrevenea consistoriulu, intréga comun'a remanea la sapa de lemn, si ar fi fost silita se iea lumea in capu. Le-a venit inse consistoriulu in ajutoriu astfelu, ca a cumperat tóte averile puse in vendiare, a lasat pre fostii proprietari in posesiune si folosintia, pre langa conditiunea cá se platésca interesele cadente, ér când vor poté se-le rëscurperé, se póta deveni de nou stepani. Si astadi dupa unu scurtu timpu aprópe toti acesti ómeni au platit acele pamenturi fonduriloru diecesane, si au devenit de nou proprietari.

Cu banii fonduriloru nóstre diecesane s'au ajutat multi credintiosi si multe comune bisericesci, prin imprumuturile acordate, asia incát putem constata, ca eparchi'a s'a dovedit si pre acestu terenu de adeverata muma a credintiosilor si comunelor nóstre bisericesci.

Dar eparchi'a nu póte face multu, nu póte face totulu pre acestu terenu; ei acestu totu cade in prim'a linia in sarcin'a organelor din parochia si in specialu in sarcin'a preotimei si comitetelor parochiale.

Biseric'a este dupa missiunea, pre carea i-o a dat'o insusi Intemeiatoriulu ei o institutiune si focalariu de cultura, si anume celu dantai si unicu, carele póte conduce si promová mai sigur si mai cu succesu desvoltarea culturala a popórelor in spiritulu si directiunea reclamata de insasi natur'a omului, cá fiintia zidita dupa chipulu si asemanarea lui Dumnedieu; ér astadi numai este taina pentru nimenea, ca cu cât este mai inaintata la unu poporu

desvoltarea si buna starea materiala : cu atât biserica dispune, si póte dispune de mai multe mijlóce de a promová in tóte clasele societáti desvoltarea religiósá-morala si desvoltarea intelectuala prin crearea si sustienerea de institute de crestere, prin cari se se póta face accesibile principiile de cultura si buna stare fiecarui omu din societate, — prin crearea si sustiënerea de institute de binefacere, prin promovarea sciintielor si artelor si preste totu prin crearea si sustiënerea acelor mijlóce, cari inlesnescu omului mersulu sêu spre perfectiunea crestinésca.

Este deci pré naturalu, ca pentru biserica si pentru preotu, cá organu alu bisericeii nu este nici decât indiferenta pre de o parte starea materiala a bisericeii, seau averea, de carea dispune biserica, ér pre de alt'a starea materiala a credintiosilor si factorii de productiune, si anume : sipritulu si capacitatea de lucru, capitalele, de cari dispunu cu tendenti'a lor de a aduná capitale si in fine starea lor religiósá-morala, cá isvoru alu bunastárii omenesci pre tóte terenule vietii.

De aci urméza, ca ingrijirea preotului pentru desvoltarea economica a poporului are a-se estinde in doue directiuni, si anume :

1) a ingrijí, cá averea bisericesca se fia asigurata, si se se inmultiésca prin o buna administratiune si prin desvoltarea si alimentarea spiritului de dârnicia alu poporului facia de biserica ; si

2) a ingrijí, cá factorii de productiune se se desvólte si inmultiésca in poporu.

Despre aceste doue cestuni vom vorbí in doi articli viitori.

Congresulu nationalu bisericescu.

Siedinti'a XI., tienuta la 11/23 Octomvre.

Se deschide siedinti'a dupa amédi la 4 óre, se cetesce protocolulu siedintiei X, tienuta astadi inainte de amédi si — se autentica.

Deputatulu Vasilie Mangra face urmatórea propunere :

Considerandu, ca dupa §-ulu 16 alu statutulu organicu, chemarea consistoriulu metropolitanu, cá senatu de scóla este conducerea trebilor scolari comune ale intregii provincii metropolitane, precum si sustienerea unitatii si a uniformitatii pentru institutule scolari confessionali din metropolie ;

Considerandu, ca unitatea si uniformitatea pe terenulu instructiuni consiste in unitatea si uniformitatea invetiamentulu, disciplinei si administratiunii scólorulu ;

Considerandu, ca unitatea si uniformitatea instructiuni este unu postulatu cardinalu alu progresulu in scóla ;

Congresulu national-bisericescu enuntia sistemizarea unui postu de referinte salarisatu in senatulu scolaru metropolitanu cu atributiunile unui inspectoru generalu pentru intrég'a provincia metropolitana ; avi-

séza consistoriulu metropolitanu, cá se institue unu consiliu permanentu de instructiune, in care afara de referintele scolaru metropolitanu, cá inspectoru generalu, vor functioná cá membrii a) referentii senatelor scolare dela consistoriile eparchiale, b) câte unu delegatu alu institutelor pedagogice-teologice din metropolie, c) câte unu invetiatoriu dintre cei mai eminenti din fie-care eparchie, delegatu din partea reuniunilor invetiatoresci.

Chemarea consiliulu de instructiune este a cercá si stabili mijlócele de invetiamentu atât in partea didactica, cât si in ceea-ce se atinge de administratiunea scólorulu confessionale in metropolie si pregatitu a-lu transpune consistoriulu metropolitanu. — Se preda comisiunei scolare.

Urméza la ordinea dilei raportulu comisiunii scolare, cu privire la raportulu consistoriulu metropolitanu in caus'a rescriptulu ministeriulu reg. ung. de culte si instructiune publica de datulu 24 Iuliu 1890 Nr. 11844. prin care ministrulu sustiene dispositiunea emanata la 13 Iuliu 1885 Nr. 21120, si insiste, ca septintiele finale in procesele disciplinare ale invetiatorilor nostri confessionali, când se enuntia amovarea invetiatoriu din postu se se subscérna ministeriulu spre supra revisiune.

In obiectulu acestui raportu la propunerea comisiunei se decide :

Consistoriulu metropolitanu se insarcinéza a continuá intregirea informatiunilor sale privitóre la casurile de disciplina, pe carea se intemeiaza rescriptulu ministerialu din 24 Iuliu 1890 Nr. 11844, când sustiene dispositiunea luata la 13 Iuliu, 1885 Nr. 21120 si completandu dovedile sale se continue representatiunile sale conform conclusulu congresulu Nr. 166 din anulu 1888.

Relativ la cererea consistoriulu metropolitanu de a se enuntia prin conclusu, ca lacunele statutulu organicu in privinti'a corporatiunei, care are se fie chemata a alege pe invetiatoriu unei scóle sustienute de mai multe comune bisericesci, se se suplinésca prin statute speciale din partea comunelor, cari sustienu scól'a, avendu acele statute a fi supuse revisiunii si aprobarii autoritatii competente bisericesci, conformu propunerei comisiunei, — se insarcinéza consistoriulu metropolitanu se prezenteze in sesiunea viitóre congresuala unu proiectu meritorialu, prin care se se reguleze procedur'a de observatu la alegerea invetiatorilor dela scólele sustienute de mai multe comune bisericesci.

In ce privesce propunerea deputatulu Dr. Georgiu Popa, —

Congresulu la propunerea comisiuni ea urmatoriu conclusu :

Consistoriulu metropolitanu se insarcinéza a se informá prin consistoriile eparchiale, daca si câte scóle populare comunale exista in comunele locuite de credinciosi de ai bisericeii nóstre, in care limb'a romana, indispensabila pentru propunerea religiunei

nu este limba de propunere sau celu putienu obiectu de instructiune obligatu, apoi pe temeulu acestoru informatiuni se ea mesurile trebuinciose pentru a asigurá progresulu credinciosiloru nostri in invetiamentulu religiunei.

Despre mesurile luate si rezultatele obtienute in acestu obiectu se faca raportu specialu procsimului congresu.

Comisiunea bisericesca prin raportorulu seu dlu Dr. George Popoviciu referandu asupra representatiunii consistoriului eparchialu din Caransebesiu, referitóre, la pornirile proselitistice ivite in mai multe comune din aceea eparchie presentéza urmatoriulu proiectu de concludu :

Se se aviseze consistoriulu eparchialu din Caransebesiu a continuá cu staruintia si mai departe pasii de pana acuma folosindu-se de tóte remediile legali si conclucarea tuturor factoriloru chemati a impedecá latirea proselitismului. Totodata se róga Pren. S. arhieriei, cá in contielegere comuna se i-a mesuri pentru o purcedere uniforma si solidara in aperearea intereselor bisericee nóstre.

Fatia cu propunerea comisiunii Prea Santi'a S'a episcopulu Ioan Metianu face contra propunerea, cá representatiunea consistoriului din Caransebesiu se se concreda consistoriului metropolitanu pentru combinarea si aplicarea remediiloru necesarii.

Congresulu primindu contra propunerea facuta, representatiunea consistoriului din Caransebesiu se preda consistoriului metropolitanu pentru combinarea si aplicarea remediiloru necesarii.

Tot aceea comisiune prin raportorulu seu Ignatie Papp referéza asupra raportului consistoriului metropolitanu din siedinti'a plenara tienuta la 27 Septembrie 1891 Nr. 238 in obiectulu interpretarei §-ului 6 din statutulu organicu si propune :

1. Se aviséza organele competente bisericesci a se ingriji cá aceea cari se afla in convietuiri nelegiuite se fie eschisi din corporatiuile bisericesci din cari conform §-lui 6 din statutulu organicu numai individi nepetati pot face parte.

2. Afacerea de interpretare a §-lui 6 din statutulu organicu in tóte directiunile si in tot cuprinsulu seu, se reléga la consistoriulu metropolitanu en invatiunea: ca dupa ascultarea consistoriiloru eparchiali se vina la timpulu seu cu o propunere motivata in acestu meritu, avendu tot atunci a reveni si asupra acelei parti din concludulu sinodului eparchialu din Aradu, in care se cere ca in comitetulu parochialu si epitropie se nu póta fi primiti de membri atari individi, cari datoiescu bisericee sau altoru fonduri parochiali si nici platescu nici nu asecura pretensiunea.

In fati'a acestei propuneri deputatulu Parteniu Cosma propune a se primi vederile espuse in raportulu consistorialu.

Punendu-se la vot aceste propuneri se enuntia cá concludu :

Fiind §-ulu 6 din statutulu organic deplinu clar nu are lipsa de interpretare dar fiind-ca convietuirile nelegiuite au devenitu unu reu generalu, care periclitéza viati'a nóstra bisericesca, se enuntia, ca este datorinti'a organelorु competente a se ingriji, ca cei cari se afla in convietuiri nelegiuite din corporatiuile bisericesci se fie eschisi, deóre-ce conform §-lui 6 din statutulu organicu, numai individi nepetati pot face parte.

Fiind timpulu inaintatu presedintele anuntia siedinti'a cea mai deaprópe pe mane la 9 óre a. m. si pune la ordinea dilei alegerea pentru intregirea consistoriului metropolitanu, si continuarea repórtelorु comisiuniloru, ér siedinti'a presente o incheia la 7 óre sar'a.

Intru interesulu adevेरului si pentru orientarea publiculu.

De unu timpu incóce si mai alesu din incidentulu deplinirii postulu de protopresviteru alu Temisiorii „Luminatoriulu“ si dupa „Luminatoriulu“ „Tribun'a“ au publicatu mai in fie-care numeru mai multe neadevéruri cu scopulu veditu de a calumniá pre Pré Santi'a Sa parintele Episcopu alu Aradului si consistoriulu din Aradu.

In faci'a acestoru neadevéruri si calumnii, cum nu s'au mai védiutu la nici o biserica si la nici o confessiune din lume, noi cei dela „Biserica si Scól'a“ am tacutu, cá se nu ni-se póta imputá, ca am fi partiali, seau preocupati; si am asceptatu, cá acele neadevéruri si calumnii, inventate cu intentiune sè-se desminta prin logic'a faptelorु, — cá astfelu publiculu nepreocupatu la timpulu seu se póta judecá in deplina cunoscintia de cauza.

Vediénd acum, ca cele mai vechi jurnale romanesci si cele mai acreditate inaintea publiculu romanescu, anume: „Gazet'a Transilvaniei“ si „Telegrafulu Romanu“ au luatú cuvéntulu in acésta afacere, — sperám, ca nu ni-se va poté imputá nici decát si din partea nimenui nici partialitate, nici preocupatiune, daca in cele ce urméza reproducem cele publicate de numitele jurnale.

„Telegrafulu Romanu“ pronunsiandu-se in numerul seu 123 a.c. asupra celor publicate de „Luminatoriulu“ si „Tribun'a“ cu privire la alegerea de invetiatoriu din Cianadulu-ungurescu, scrie sub titlulu „scandalulu din Cianadulu-ungurescu“ urmátórelele :

Sibiu, in 18 Novembre.

„Cu vedita intentiune de a miciorá autoritatea episcopulu diecesanu a esplotatu „Luminatoriulu“ si „Tribun'a“ scandalulu, ce se sustiene, ca s'ar fi intemplatu in Cenadulu unguurescu din dieces'a Aradului, cu ocasiunea alegerei de invetiatoriu.

Constatam si noi, carii numai din jurnalistica cunoscem afacerea, ca intr'adeveru scandalu si inca mare scandalu s'a nascutu din incidentulu alegerei de invetiatoriu din Cenadulu ungurescu, dar noi nu consideram de celu mai mare scandalu faptul intemplantu in comuna, caci poporul agitatu usioru se pôte impinge, cá se comita fapte nelegali, ci celu mai mare scandalu este modulu, cum se tractéza cestiunea in publicitate spre compromiterea institutiunilor si autoritatilor nóstre bisericesci, si acest'a este motivulu, care ne indémna se ne ridicam si noi vocea in interesul generalu alu bisericei nóstre, interesu, carele ar trebui se-l considere fie care adeveratu romanu ortodocsu mai santu, decât patimile si interesele sale personale.

Se dice, ca conducetorul sinodulu parochialu electoralu cu desconsiderarea voiei majoritatii alegetorilor, ar fi voitu se impuna de invetiatoriu pe unu individ, carele a obtienutu minoritatea voturilor, si din acést'a s'a escatu unu scandalu in sinod, carele ar fi provocatu interventiu streina, si s'ar fi terminatu cu compromiterea autoritatii conducetoriulu alegerei.

Din acestu incidentu conducetoriulu ar fi raportatu la consistoriu, cerend urmarirea pe calea legii a celor ce l'au vatematu, ér de alta parte, o parte a poporulu si insasi autoritatea politica ar fi cerutu tot la consistoriu investigatiune contra conducetoriulu alegerei.

„Luminatoriul“, — nu cercám bine seau reu informatu, crediend, ca si acest'a este unu bunu pretextu de a se espectorá contra episcopulu pentru desconsiderarea legilor nóstre bisericesci, a presentatu lucrulu, fara a numi persón'a, cá si cum poporulu esacerbatu de procedur'a arbitrara a conducetoriulu sinodulu electoralu, l'ar fi ridicatu cu forti'a din sinodu cá pe „comisariu consistorialu“ l'ar fi incuiatu in cotetiulu porciloru, de unde numai notariulu comunalu, carele nu este romanu, l-a scapatu dandu-i o lectinne, cum are se se pörte cu poporulu.

„Tribuna“ abia a apucatu se afle de acésta istorie sensationala, si cu provocare la „Luminatoriulu“ a reprodustu mai cu córne si cá positiva scirea, ca pe protopopulu Aradulu Moise Bocsianu l'ar fi incuiatu in Cianadulu ungurescu in cotetiulu porciloru.

Mai tardiu s'a rectificatu intr'acolo, ca nu pe protopopulu, ci pe parochulu din Micalac'a si asesorulu consistorialu, dlu Cióra l'au incuiatu cianadanii in cotetiu, — ér la rendulu seu dlu Cióra vine si tot in „Tribuna“ dechiara de calumnie scirea, recunósce, ca s'au facutu turburari in interesulu unei persóne, dupa densulu nedémna de postulu invetiatorescu, dar istori'a cu incuiarea in cotetiu, nu este adeverata, elu a observatu legea si a condusu alegerea cu demnitate, ér la alegere n'a functionatu cá

comisarulu consistorialu, ci cá substitutu alu inspectorulu scolariu Teodor Popovicu.

Dupa acestea, pe timpulu când Pré Santi'a S'a episcopulu Aradulu, participandu la consistoriulu metropolitanu, absentá din Aradu, vine „Tribuna“ si pe bas'a dateloru primite de siguru din Aradu, publica: I. unu estrasu din plansórea lui Vasilie Marianuti si sotii intrata in protocolulu de esibite la consistoriu sub Nrul 3999/891, II. unu estrasu din raportulu asesorulu consistorialu Ioanu Cióra intratu la protocolu sub Nrulu 4204/891, III. unu estrasu din recercarea vicecomitelui comitatulu Cianadu, intratu la protocolu sub Nrulu 4948/891, estrasu din raportulu antistiei comunale Nrulu 1710/891, altulu din raportulu pretorelui Nrulu 4544/891 si altulu din adres'a vice-comitelui Nrulu 10,703/891, si incheia cu intrebarea: „Placu tóte acestea parintelui episcopu Metianu si consistoriulu? Si parintele Cióra din Micalac'a mai are ceva de dis“?

La rendulu sêu vine „Luminatoriulu“ si face usu de aceste documente, si dupa-ce-si bate joc de parintele Cióra, dice: „Partea primejdiei serióse in acésta afacere inse este alta, pentru care nu dlu Cióra ci Présanti'a S'a episcopulu Aradulu este respundietoriu in deplina mesura“.

Nu mai reproducem din aceste espectoratiuni, ci amintim numai, ca tot pe timpulu absentarii Présantiei Sale, dela resiedinti'a s'a, cetiram in „Luminatoriulu“ in detaiu tóte propunerile si cuventările ce s'au tienutu in siedinti'a plenara a consistoriulu din Aradu, când s'a esaminatu alegerea de protopresbiteru pentru tractulu Timisiórei.

Am reprodustu încât privesce espectorările unu fórte sec estrasu din cele ce am cetitu in „Luminatorulu“ si in „Tribuna“, cari încât privesce atacarea persónei Présantiei Sale episcopulu Ioan Metianu sunt frati de cruce, si ne permitemu întrebările:

Are trebuintia publiculu romanu de astfelu de lectura?

Castiga biseric'a nóstra in vadi'a sa naintea streiniloru si naintea fiiloru sei, prin aceea ca astfelu de lucruri, cari si la alte religiuni se pot intemplá si se intempla, se aducu in publicitate?

Castiga biseric'a nóstra prin aceea, ca fetie bisericesci se bajocorescu si se imprósica cu tina in publicitate?

Póte unu fiu cu sêmtiu de dreptate alu bisericei nóstre face respundietoru pe episcopulu, pentru pretinsulu netactu alu ori-carui functionariu bisericesc, fie elu chiar comisariu consistorialu?

Póte crede unu barbatu seriosu, si adeveratu fiu alu bisericei, ca isbind mereu in episcopu in publicitate va vindecá reulu parutu, seau adeveratu, ce s'ar fi incubat in biserica?

Responsulu nu este greu de găcitu, vederile nóstre sunt cunoscute in asta privintia, ér cu privire la casulu concretu, nu hesitãm a sustiené, ca este mai mare scandalulu ce s'a facutu prin diare, decât celu ce s'a facutu in Cianadulu magiar.

Pentru-ca celu din comuna se póte vindecá u-sioru prin tragerea la respundere a celoru ce pórtã vin'a, cestalaltu inse denuntia unu reu cu multu mai periculosu, pentru ca ai de a face cu carturari, si pe semne cu functionari consistoriali, carii sunt in stare a-si calcá si juramentulu numai cá se póta contribuí la sguđuirea bisericeii sale.

Datele publicate cu cuprinsulu si cu numerii lor din protocolulu de esibite alu consistoriului, sunt acte oficiale ale consistoriului, de cari nu pot avé scire numai functionarii consistoriali, lucrurile petrecute in consistoriu le pot cunósce numai asesorii consistoriali, — ér toti acesti'a prin juramentu sunt obligati a nu divulgá secretele consistoriului, si daca ele totusi se divulga peccatosulu, respective peccatosii trebuie se fie in sinul consistoriului.

O bóla interna acést'a, carea e cu multu mai greu de vindecatu decât cele esterne.

Nu putem incheiá, fara cá se atragem atentiu-uea celoru chemati asupra specialitãtii din dieces'a Aradului, cu inspectorii scolari mireni si preoti neprotopopi.

Nici acuma, dupa o pracsã de 20 de ani, n'au venitu la convingere, ca numai protopresbiterulu este in stare se indeplinésca cu efectu gréu'a chemare de inspectoru scolariu ?

Ce autoritate bisericésca póte se aiba naintea poporului, invetiatoriului si preotului localu, unu inspectoru scolariu, carele dupa vocatiunea sa este advocatu, pe carele cei mai multi lu-cunoscú numai din esecutiuni, sau notariu comunalu, carele cât de curatu la mani se fie, poporulu totusi lu-tiene de celu mai de aprópe tiranu alu seu, unu invetiatoru, sau unu parochu din alta comuna ?

Acést'a, dupa convingerea nóstã a fost o idee gresita din capulu locului, si cine a infiintiatu aceste inspectorate, le póte si desfiintá.

De unde vine dlu parochu Cióra, ca fara scirea consistoriului se substitue pe inspectorulu póte mirean Teodor Popoviciu intru conducerea sinodului parochialu electoralu, când nici unulu din ei nu este protopresbiteru, ér dupa statutulu organic astfelu de sínóde trebuie se fie presidate de protopresbiterulu tractualu.

Noi suntem convinsi, ca de protopresbiterulu tractualu avea poporulu mai mare respectu, decât de parochulu din Micalac'a, si daca protopresbiterulu

conducea alegerea nu se intemplá nici unu scandalu in sinodulu din Cenadulu ungurescu care este o comuna de frunte in intrég'a metropolie."

ÉR „Gazet'a Transilvaniei“ vorbind de „scandalurile nascocite din pofta de resbunare“ si „de scri-rile sensacionale neadeverate“ cá cea din Cenadulu ungurescu raspunde in brulu seu dela 14/26 Noemvre a. c. urmatórele:

Brasiovu, 13/25. Noemvie a. c.

„Tribun'a“ din Sibiu n'are astêmpuru; nu se póte desbãrã de relele sale deprinderi; se hranesce din scandaluri, si vrea se provóce scandaluri, continuandu cu suspitionãrile si clevetirile ei neintemeiate.

Dér nu i-se mai prinde!

Celu ce s'a facutu odata, de doue ori, de diece ori ridiculu prin purtarea sa, nu mai póte pretinde se fia luatu in seriosu; precum acel'a, pe care l'au prinsu de nenumerate ori cu minciun'a, nu mai póte asteptá, cá se-i mai créda cinev'a.

In numerulu seu dela 10/22 Noemvre a. c. in care cu tóta desaprobarea, ce a primit'o din partea comitetului centralu electoralu, scrie éãsi in contra presiedintelui lui, fara de a puté produce vre-o dovada, „Tribun'a“ se ocupa si de organulu nostru, adresandu-i cu indatinat'a îngãmfare mai multe intrebari, un'a mai „istétia“ decât cealalta, dér tóte avënd unulu si acelasi scopu de a trage la indoéla impartialitatea nóstã si lealitatea nóstã fatia cu programulu nationalu.

Suntemu dispensati, credemu, de-a mai intrá in discutia seriósã cu „Tribun'a“ asupra insinuariloru sale, mai alesu dupa ce acéstã fóia niciodata, de când esista, n'a fost in stare se sustiena o polemica seriósã cu noi, si de câte ori am dojenit'o fratiesce, si am tras'o la respundere din punctu de vedere alu intereselor generale nationale si a programului nostru nationalu, de atâtea ori s'a datu indereptu cu câte o nouã suspitionare, si n'a primitu lupt'a pe fatia, la care a provocat'o „Gazet'a.“

Dér credemu, ca ne va dispensá de-a ne mai ocupá seriosu de bálãcariturile „Tribunei“ si publiculu cetitoru, care scie adi destulu de bine cine suntu si ce valoréza aceia, carora le este intru nimicu a incurcá si a compromite cu-o puerila usurintia cele mai grave interese ale solidaritãtii nóstre nationale.

Déca totusi scriemu astadi aceste renduri, o facemu pentru acei'a dintre cetitorii diareloru nóstre romanesci, cari dupa gradulu loru de inteligentia si de judecata nu-si potu dá séma de uneltirile patimasie ale „Tribunei“, si suntu inclinati a se lasá amagiti si a sugé veninulu neincrederei, alu ureloru si alu patimelor personale, cu care-i adapa necurmatu acéstã fóia.

Acestor'a le dicemu: déca voiti se cunósceți a-deverulu asupra atitudinei „Gazetei Transilvaniei“, intrebati pe acei'a, cari cetescu organulu nostru si urmarescu luptele si nisuintiele nóstre cu cuvenita seriositate. Ei ve voru constatá, ca insinuati'a de

partialitate in detrimentulu intereselorú nóstre generale nationale, fia fatia cu episcopulu dela Aradu, fie fatia cu ori-ce altu fruntasiu alu neamului nostru, preotu ori mirénu, nu póte provocá decátu risulu loru, ori in casulu celu mai favorabilu pentru „Tribuna“, adenc'a loru parere de reu asupra aberatiuniloru ei.

Celoru nedumeriti in urm'a insinuatiuniloru perfide ale „Tribunei“, fiecare cetitoru diligentu alu fóiiei nóstre le mai póte constatá si aceea, ca, déca pentru „Tribuna“ patimele personale si poft'a de resbunare suntu unu elementu de viétia, déca cei ce conducu adi acestu diaru facu unu obiectu de specula din scandalurile, ce le nascocescu, le provóca si le cultiva, „Gazeta“ din contra risca mai bine de a fi „prea seriósa“ si „mai putienu interesanta“ pentru acelu soiu de cetitori, cari se desfatéza cu scandaluri si certe patimasie personale decátu se pasiésca in urmele „Tribunei.“

Scopurile ce le urmáresce organulu nostru de peste o jumetate de vécu suntu multu mai maretie, decátu cá se putemu suferi, ca flámr'a lui se fie manjita de patime josnice.

Dér noi nici ca putemu vedé chiamarea pressei nóstre in aceea cá se combata cu patima, se inegrésca si se huiduésca cu ori ce pretiu, chiar si luandu refugiu la minciuni si esagerari, pe cutare archiereu, séu fruntasiu mirénu, ori chiar pe toti deárdulu.

Scól'a importata de inaintemergetorii „Tribunei“, nu este scól'a nóstre nationale, ci este scól'a de clici si de resbunare fanariota. Pentru cá acést'a miserabila scóla se nu prinda radacina la noi vom luptá cu tóta energi'a si cu incordarea tuturorú puteriloru nóstre.

De aceea putienu ne impórta supararea „Tribunei“, cá nu-i tienemu isonulu si cá nu ne bucuramu de scirile sensationale neadeverate, à la „comisariu consistorialu in cotetiu“, s. a. pe cari le colportéza ea, cá se póta cu atát mai multu strigá in contra episcopului dela Aradu, si pe cari apoi tot ea este silita a le desminti.

E ridiculu déca tocmai „Tribun'a“ se incumeta a ne dá lectii cum se fimu drepti si impartiali!

Mai bine s'ar cugetá seriosu asupra proverbului: „Cu minciun'a pránzesti, dar de cinatu nu poti ciná!“

Asupra altor'a publicate de „Luminatoriulu“, si anume cu privire la alegerea din Becichereculu-micu, precum si cá „unu invetiatoriu romanu a luatú lumea in capu“ etc vom reveni!

Sistemulu numeralu.

— Dupre mai multi autori. —

(Continuare.)

Matematic'a Greciloru din vechime a cunoscutu numai numerii fundamentali, ér pe cei alalti

i-a redusú la acestia. Frangerea nici-ca o insemnau altcum, decát cu numeri punctati. $3 = 1/3$. Frangerele Babiloneniloru si a Romaniloru inca erau fórté greóie. dar totusi mai sistemisate decát ale acestora. La acestia érá acceptatu sistemulu mesuriloru si impartirea timpului identicu cu celu basatu pre 60 respective pre 12.

Mai favorabilu ar fi sistemulu cu 2 alu Egipteniloru, care corespunde mai bine lucrului firescu. Esecutarea acestui sistemu e fórté usióra. Acestu sistemu alu Egipteniloru este construitu intogmai cá si sistemulu arabicu basatu pre 10 pe carele lu-si folosimu in diu'a de astádi la formarea frangeriloru. Dar sistemulu construitu atát pre 2. cât si pre 10 n'au sianse pe deplinu practice. In cele mai multe casuri avem lipsa de jumetatea, de a treia parte si de unu patrariu alu numerului. Sistemulu numeralu deci ar trebui se fie intogmitu astfeliu, ca jumetatea, a treia parte si patrariulu celu putienu in forma finala se se póte efeptuí.

Celu mai corespundietoriu sistemu ar fi deci celu intogmitu pre 6, séu pre 12, dupa cum vedem de altmintrelea si din vechiulu nostru sistemu alu mesuriloru. Sistemulu numeralu construitu pre 10 n'am potea afirmá cá ar fi dintre tóte, câte ni-le potém inchipuí celu mai potrivit, dar cá tóta lumea civilisata are sistemulu construitu pre 1, carele deja si in sistemulu nostru metricu se ivesce, e unu faptu, care in istori'a civilisatiunei omenesci are mare insemnatate. Intocmirea sistematica a numerului'a imprasciatu rapede ide'a numerului, si intemeiatorii sistemului construitu pre 10. Indianii au si ridicatu in mod admirabilu sciinti'a matematica. Prim'a aparintia a intinderei cunoscintiei numerului a fost, ca se pote insemná fie-care potentia. Numai putiene popóre au introdusu ideea sutei in patri'a lor originala. Chiar si in limbele indogermane pare nefamiliaru numele de 1000, pe când 2—9, 10, 100 se potrivescu. La Indiani inca si in timpurile vechi aveau 17 numeri potentiali numiri separate. Ér ce favoru are acést'a la numerare vedem si la intrebuintiarea milionului. Vestitulu maestru de socóta, germanulu Adam Riese inca n'a aplicatu milionulu si astfeliu pre numerulu: 86,789,235,178 lu-impartia asia: 86,7.89.3,25,178 si-lu pronuntia in urmatoriulu modu: de 86 ori o mie, de o mie de ori o mie 7 sute, de o mie de ori o mie de 89 de o mie de ori o mie 3 sute de mii, 25 de mii o suta siepte dieci si optu. — Ér intrebuintiandu cuventulu „milionu“ fórté usioru am potea esprimá acestu numeru. Indianulu dice: 8 kharva, 6 padma, 7 vyarbuda, 8 cotti, 9 prayuta, 3 laksha, 2 ayute, 5 sahasra, 1 sata, 7 dasan 8.

La socóta potemu vedea marea fantasie a Indianiloru. In Mahabharata si-pretiuesce unu rege averea in 100,000 de bilióne si in Ramayana regele maimutiiloru dreséza 10.000 maimutie sexiliane. Ei si-vedeau dieii loru in numerii cei mari. 600,000

milióne erá fiulu lui Budha; 24,000 de bilióne li-erá Ddieulu. — Acésta idee a sublimității in ade-veru e fórté la locu, pentru-câ ratiunea omenésca nici unde nu-si vede trecutul si pucinatatea, decât chiar in fati'a mărimei abia commensurabile.

Cunoscinti'a numeriloru si a numeraleloru propasiesce alaturia cu numerarea. Un'a intregesce pe alt'a. Inainte vreme ómenii numerau pe degete si in modulu acest'a de rumerare au datu preste o des-teritate admirabila. Ei astfeliu si-poteau direge de-getele, încât cu acestea potcau esprimá numeri de tot mari. Pe statu'a Aritmeticei d. e. degetele aretau 717, numerulu aniloru. Adunarea o seversiau cu pe-tricele, si abia mult mai tardiu se folosiau de table séu masini de computu. Despre numerare propria-minte numai atunci potea se fie verb'a, când s'a in-ventatu scrisórea. Ca ce evenimentu insemnatu a fost inventiunea scrisórei nu se póte in de ajunsu pretiui. Omulu formá o icóna, ce serviá de semnulu cuven-tului; cuventulu alu gândului; gândulu in fine erá comunicaver. Comunicarea la numerare n'are lipsa numai de intersecii, ci si de seversirea synthesei de numerare. La Indiani multa a intregitu numerarea facultatea memoriei, ba Grecii din vechime inca dis-puneau de o memorie admirabila; dar memori'a so-cotii e aprópe de limitele (bariera) peste care ratiu-nea omenésca numai póte strabate. Memori'a socotii s'a tienutu de insusire ddieésca si Budha, când si-a cerutu socie, a trebuitu se socotésca pulberea unui drum, care socotire mai târdiu la Greci inca a ob-venitu, si anume Archimede a socotitu cât nasipu in-cape in universulu lumei. Scrierea numeriloru, in fondu se deosebesce de scrisórea de rendu. Fie-care semnu alu numerului insemnéza câte o idee si ala-turarea loru langa olalta o functiune de meditatiune. Trecutul scrierei numeriloru si scrierea meditaru a unoru popóre de pilda la chinezi a indemnatu pe marele Leibnitz se afirme, ca precum la numeri sunt elemente singuratece, prin a caroru legare la olalta se pot esprimá numeri cât de mari si potem insemná ori-ce operatiune, ce se póte seversi: astfeliu tre-bue, cá si in spiritulu omului se se cuprinda atari elemente, din cari pe langa insemnarea specioloru de socóta, ori-ce idee, ori-ce notiune se póte esprimá. Éta cum a exclamatu Leibnitz: „numai dreptatea o putem grái“. Dela acésta idee erá numai unu pasu pana la limb'a universalu, a carei unu esemplu se cuprinde togmai in scrierea unita a numeriloru. Acésta genialitate alui Leibnitz si-are propriaminte o-riginea la episcopulu Wilkins, care a lucratu fórté mult la constructi'a unei atari limbi filosofice.

(Va urmá.)

D I V E R S E .

* *Eminentia S'a* Inalt Présantitulu Domnu Ar-chiepiscopu si Metropolitulu alu Bucovinei Dr. Silvestru

Morariu-Andreeviciu si-a serbat in 13/25 Noemvre a. e. a 73-a aniversara a dilei nascerii. Din acestu incidentu meritosulu prelatu alu bisericei romane, precum cetim in „Gazet'a Bucovinei“ a fost felicitat de membrii Consisto-riului, de profesorii dela facultatea de teologia, de mai multe deputatiuni si de multime de persóne de distinc-tiune din Cernăutiú si juru.

Alaturandu-ne si noi felicitárilor clerului si popo-rului din archidiecees'a Bucovinei rogám pre Celu Atot-puternicu, cá pre Eminentia S'a se-Lu tiéna intru multi fericitu ani!

* *Santirea bisericei din Butanu-Magiesci.*

Diu'a de 14 26. Noemvre a. e. a fost o di de mare bu-curie pentru comunele B u t a n u - M a g i e s c i , (tractulu Pestesului). Aceste comune de unu anu si jumetate au fost fara mangaiere sufletésca si fara biserica, carea in diu'a susnumita s'a santitu si datu destinatiunei. — Desi a fost timpu nefavorabilu, poporulu s'a adunatu preste acceptare, nunumai din acelea comune, ci si din comunele vecine încât in biserica de si destulu de spatiósa n'au in-caputu, — ci a statu numai prin ocolulu bisericii. Cere-moniile santirei s'au sevêrsitu prin protopresviterulu trac-tualu M. On. Dnu Teodoru Filipu, insotitu de 10 preoti si mai multi cântareti din tractu, cu care cei de fatia au fost preste acceptare multiamiti. La actulu san-tirei au luat parte si domnii proprietari de pamentu din locu, dnii Szervánszky László si ginerele seu Juricskai Zoltán cu sotia, la cari óspetii au fost invitati la prandiu. — S'au mai gatitu prandiu si intr'alte dóue locuri la duoi Epitropi de ai nostri, unde au fost si petrecere cu dans, si unde asemenea s'au aflatu cei ce au luat parte fórté bine, care tóte a purcesu din inima curata si semtiu crestinescu. — Acesti domni desi straini de confessiunea nóstra au donatu pe sam'a bisericii nou zidite unu pra-poru frumosu, tot asemenea D. Széles notariulu ceicalu de acolo; — ér D. Bereczky si sotia au redicatu o cruce frumósa. — Tóte acestea s'au si santitu in presenti'a unui poporu numerosu. Dupa finirea servitiului divinu au tie-nutu o cuvêntare fórté potrivita dilei, dnu protopopu trac-tualu Teodoru Filipu, indemnandu poporulu coadunatu si de astadata la pastrarea credintiei stramosiesci si la iubi-rea si partinirea bisericii loru, carea au zidit'o cu multa truda. Pe fetiele celoru de fatia se vedé o indestulire, si o mare mangaiere sufletésca. — La acésta festivitate au luat parte si o deputatiune venita din comun'a Brate'a cu judele comunalu Ioanu Domocosiu si cu invetiatoriulu Iosif Crainicu in frunte, cá se vadia acésta biserica, cá astfeliu indemnandu-se si densii se se pregatésca la zidi-direa unei biserici frumóse, si se-si castige ideia de lipsa la inceperea si realisarea acestui scopu maretiu. Acést'a biserica construita din materialu masivu, a fost admirata de toti streinii, si nu-si putéu explicá cum de locuitorii acestoru comune (60 numere) au fost in stare se ridice acésta casa a Domnului, in care se ridica deja rugaciuni ferbinti la Ceru pentru prosperarea si mângarea credin-ciosiloru.

Unulu dintre cei de fatia.

* **Piat'a Aradului** din Vinerea trecuta: Grâu de celu mai greu 10.50fl. ér acelu amestecat 10.20 fl. — secara 9.60 fl. — Orzulu s'a vendutu cu 6.10 fl. — Ovesulu 6 10 fl. — Cucuruzulu 5.50 fl. — Mazere 20.— fl. — Fasolea 10.50 — Lintea 24 fl. — Cartofii 3 fl. per 100 chgr.

C a r n e a de vita chil'a 52 cr, cea de vitielu chgr. 80 cr, cea de porc 48, cea de óie 30 cr, unsórea chil'a 68 cr, ér elis'a per chila 58 cr. v. a.

Concurs.

Se escrie concursu pentru deplinirea parohiei vacante de clas'a a III-a din comunele impreunate intr'o parohia **Forosigu-Hodisiu**, protopresviteratulu Tincei, cu terminu de alegere de **30 zile dela prim'a publicare**.

Emolumintele sunt: a) Dela **Forosigu**: patru holde de pamentu aratoriu si o livada, — birulu dela 75 case câte o vica cucuruzu despoiata, un'a di de lucru cu man'a dela fie-care casa, — si stolele usuata. — b) Dela **Hodisiu**: patru holde de pamentu, — birulu dela 70 case câte o vica cucuruzu despoiata, — un'a di de lucru cu man'a dela fie-care casa, si câte dóue portiuni de fênu, apoi stolele usuata si cas'a parochiala cu intravilanulu seu, unde alesulu preotu va avé a locuí.

Doritorii de a ocupá acést'a parohie, sunt avisati a substerne recursele instruate conform prescrieseforu Stat. org. in terminulu indicatu subscrisului protopresviteru in Cséffa (cottulu Bihar) presentandu-se in vre-o Dumineca la st'a biserica in ambele locuri, spre a-si aretá desteritatea in cele rituali.

Se obsérva cá alesulu preotu, intr'o serbatóre va serví in Hodisiu, éra intr'alta in Forosigu.

Forosigu-Hodisiu, 16/28. Octomvre 1891.

Comitetele parochiale.

In contielegere cu: **IOSIF VESS'A**, m. p. protop. Tincei.

—□—

In urmarea stremutárii administratorului de pana acuma a parohiei nóstre Grigorie Bucuroviciu, la parochi'a vacanta sërba din Pecic'a, devenindu comun'a nóstra **Herniacov'a**, din protopopiatulu si dieces'a sërba a Timisiorii vacanta, prin aceste subscrisulu comitetu parochialu, deschide concursu pre acést'a parohia cu terminu de recurare pana in **6. Decemvre st. v. a. c.** in care di se va tienea si alegerea, — pe lãnga urmatórele emoluminte:

1. Un'a sesiune parochiala constatátóre din 24 lantie de arat, si 6 lantie livada pentru fênu.

2. Stol'a usuata in comuna dela preste 950 suflete.

3. Birulu parochialu, si anume: pentru un'a sesiune 4 fertaie (polovici), — ér dela jãleri, numai 7 oche, — de sine intielegãndu-se jumetate grâu, jumetate cucuruzu despoiata.

4. Cuartiru liberu constatatoriu din 2 chilii, culina, celaru (podrumu), staulu pentru vite, cotetiu pentru porci, — cu gradina intravilana constatátóre din 800 st. □.

Se obsérva, cá atãt dàrile incopciate cu sesiunea parochiala, cât si reparatiile cuartirului parochialu are se le supórté alegëndulu preotu. — Altcum fiind acést'a comuna mixta, adeca romana si sërba, dela competenti se pretinde cá se posiéda incãtva — si limb'a sërba, pentru a potea amestecá in servitiulu divin, si câte o atare eclenie sêrbésca!

In sfêrsitu se pottesce cá competenti, se se presentéze in vre-o Dumineca ori serbatóre, in sfânt'a biserica din locu, spre a-si aretá desteritatea in cântare si oratorie, — si ajustãndu-si recursurile conform legiloru din vigóre se le substérna pana la terminulu indicatu, comitetulu parochialu din locu.

Herniacov'a, din siedinti'a comitetului parochialu tienuta la 8. Noemvre st. v. 1891.

Comitetulu parochialu.

Ioanu Stoianu, m. p.

presied. comit. par.

Nicolae Radin, m. p.

notaria comit.

—□—

Pentru deplinirea parohiei a dóu'a vacante din comun'a **Cuvinu**, — in protopresviteratulu Radnei — sistemata de a II-a classa, se escrie concursu cu terminu de **30 zile dela prim'a publicare**.

Emolumintele anuale sunt:

1) Un'a sesiune parochiala comasata, a careia venitu anualu e computatu la 400 fl. dupa detragerea contributiei;

2) Un'a gradina intravilana, pretiuita cu unu venitu anualu de 20 fl.

3) Birulu preotiescu pretiuitu in bani la 100 fl.; — si

4) Venitulu stolariu usuatu, computatu la 150 fl. — cari tóte la olalta dau sum'a de 670 fl.

Alegëndulu parochu e detoriu a dá un'a jumetate parte din venitul integru orfaniloru remasi dupa preotulu decedatu, pana la implinirea anului dupa mórtea aceluia.

Concursule ajustate conform Statutului organicu si Regulamentului pentru parochii, sunt a se trimite subscrisului protopopu in Radn'a; — avënd recurentii a se presentá in sant'a biserica din locu, in vre-o Dumineca ori serbatóre, spre a-si aretá destaritatea in ritualu, in cântari si cuvëntari bisericesci.

Cuvinu, din siedinti'a estraordinaria a comitetului parochialu, tienuta in 3/15. Noemvre 1891.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu: **VASILE BELESIU**, m. p. protopopulu Radnei.

—□—

Se escrie concursu pentru deplinirea parohiei vacante de cl. III-a din **Foneu**, protopresviteratulu Tincei, cu terminu de alegere de **30 zile dela prim'a publicare**.

Emolumintele sunt: 1. Cortelu liberu cu gradina pretiuitu in 20 fl. 2. Birulu dela 80 case câte 1½ vica cucuruzu 150 fl. 3. Pamentulu preotiescu-invetiatorescu 100 fl. 4. Dilele de lucru cu plugulu si man'a 30 fl. 5. Stolele usuata 50 fl. 6. 4 metri lemne de focu 40 fl. 7. 80 portiuni fênu 16 fl. — Sum'a 406 fl.

Doritorii de a ocupá acést'a parohie, sunt avisati a subscerne recursele instruate conform prescrieseforu Stat. org. in terminulu indicatu subscrisului protopresviteru in Cséffa, (cottul Bihar) presentãndu-se in vre-o Dumineca la st'a biserica in fati'a locului, spre a-si aretá desteritatea in cele rituali.

Se obsérva cá alesulu preotu, pana la sistemisarea salariului invetiatorescu, deocamdata, va propune si investimentulu.

Foneu, 3/15. Noemvre 1891.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu: **IOSIF VESS'A**, m. p. proop. Tincei.

—□—